

Hakekorstoget avgjorde krigen ^{Ap.} 22/6-1991

I grålysningen idag for 50 år siden, etter årets korteste natt, utløste Nazi-Tyskland det største væpnede angrep historien kjenner – Operasjon Barbarossa. Tre millioner soldater veltet inn over Sovjet-Unionen, også til en rase- og utryddelseskrig, til Hitlers hakekorstog. Men tyskersne dikta- tor uendervurderte russerne og Stalin; felttoget i øst avgjorde Den annen verdens- krig.

NILS MORTEN UDGAARD i Bonn.

Barbarossa var et militært vågespill, overfor Russlands endeløse landmasse og nesten ubegrenset masse av rekrutter, og endte på samme måte som for Napoleon i 1812 og for svenskens Karl XII i 1708. Hitler krysset grenseelven Bug to dager tidligere enn den franske keiser, fulgte samme rute mot Moskva, ble hengende i den samme høstgjormen og møtte de samme partisanene og den samme drepende russiske vinterkulde.

Nazi-Tysklands krig mot Stalin var allikevel noe annet enn et klassisk oppgjør mellom europeiske stormakter.

Det var også en væpnet kamp mellom århundrets to store totalitære ideologier i Europa.

Først hadde Hitler-Stalin-pakten fra august 1939 holdt tyskernes rygg fri under felttog mot Polen, Norge, Danmark, Benelux-landene, Frankrike, Hellas og Jugoslavia. Samtidig rykket Stalin frem mot Polen, Finland, Baltikum og sikret seg land som tsaren og Lenin hadde tapt under og etter første verdenskrig. Men for Hitler gjenstod ennå hovedoppgjøret.

«Lebensraum»

– Er det rett at hver russer har 18 ganger så mye land som en tysker?, spurte den 30 årige Hitler allerede i 1919. To og tyve år senere kunne han føre en krig som forenet hans forestillinger om «Lebensraum» (livarom) i øst og om rasenes uunnvikelige kamp på liv og død. Han ville kolonisere disse områdene og sendte 10 000 «forsvarsbønder» østover mens kampene pågikk.

Hitler var så fanget i sin egen pseudovidenskapelige sosial-darwinisme, troen på en rasenes totale kamp for å overleve, at han til og med lot sin fotograf undersøke om Stalin hadde «jødiske øreflipper». Svar: «Nei, ariske».

I en tale til over 200 ledende offiserer i mars 1941 slo Hitler fast at denne krigen vil «adskille seg sterkt fra kampen i vest... en krig som den mot Russland kan ikke føres på ridderlig vis. Det er en verdensanskuelensens og de rasemessige motsetnings kamp og den skal derfor føres med en nådeløs hardhet som overgår alt som er sett tidligere. Alle offiserer må kvitte seg med foreldede forestillinger».

erklærte han. I andre taler var han enda klarere: «Det dreier seg om en utryddelseskrig».

Æresbegrepene

Tysklands prøyssisk-dominerte officerskorps, som skulle vinne krigen for nazi-ledelsen, hadde andre idealer og æresbegreper. Men skritt for skritt ble hæren trukket inn denne utryddelseskrigen, av partiet, av egen ideologisering og av kampen selv. Skillet mellom det militært nødvendige og en politisk betinget utryddelse ble etterhvert mer og mer uklart.

Samtidig vokste også motstanden i deler av officerskorpsset mot ordrene ovenfra; det var i øst at offiserenes attentatsplaner ble smidd mot Hitler, i en moralsk oppstand mot krigens metoder.

Like bak fronten rykket partiets tropper, SS, inn med sine «Einsatzkommandos» som systematisk henrettet jøder, kommunister, sigøynere, partisaner – ialt minst 1,4 millioner mennesker.

Kommunistiske partifunksjonærer, og spesielt partiets folk i Den røde armé, ble som regel skutt på stedet når de falt i tyskernes hender. Her utstedte hæren sine egne ordre, og den fritok tyske soldater fra all straff for overgrep mot russerne, mot «de slaviske undermennesker» eller «de jødiske bolsjevikere».

Stalin gav ordre – som tsar Aleksandr 130 år tidligere – om partisankrig og «brent jord». Alle landsbyer «40-60 kilometer bak fronten og 20-30 kilometer til høyre og venstre for veiene skal ødelegges og jevnes med jorden», kunngjorde han 17. november 1941 – og satte inn fly og artilleri.

Hitlers krigsmaskin rykket til å begynne med raskt frem mot Moskva, men kjørte seg snart fast. Dette bildet er fra begynnelsen av september 1941, vel to måneder inne i Operasjon Barbarossa.

Når tyskerne tok partisaner i kamp uten uniform, ble de skutt eller hengt på stedet; landsbyer som var mistenkt for å ha gitt dem skjul, ble svidd av.

Behandlingen av krigsfangene var endel av utryddelsespolitikken. Tyskerne tok 800 000 fanger innen 31. juli, for russernes front brøt sammen i vest, og ytterligere 650 000 ved Kiev i september 1941. Tilslutt levnet millioner av krigsfanger under åpen himmel; delvis sviktet forsyningene, men fangene ble også regulært utsultet av den tyske ledelsen.

Innen utgangen av 1942 var 2,2 millioner sovjetiske krigsfanger døde – eller 4000 pr. dag siden første Barbarossanatt i øst! Dette fangedrapet, som tyske offisielle militærhistorikere har avdekket i detalj det siste tiåret, teller i klasse med Holocaust – jødeutryddelsen – blant naziste-

nes store forbrytelser. Rasetenkning og herremenneske-ideologi gjorde det mulig.

Også de tyske tapene var store, selv om fangetallene var små i sammenligning: Ca. 200 000 tyskere havnet i sovjetisk fangenskap frem til februar 1942, etter nederlaget ved Stalingrad, og av dem overlevet bare 10 prosent. For fangene som russerne tok i 1943-44 steg overlevelsesprosenten til 35, og videre til 75 prosent blant de over en million fanger som russerne hadde ved årsskiftet 1944-45.

Stalins terror

Barbarossas soldater veltet inn i et sovjetisk grenseområde som var knugnet av Stalins terror, der hans hemmelige politi henrettet sine ofre bare timer før tyskerne rykket inn – som i Lvov/Lemberg.

I store deler av Ukraina ble

tyske soldater ønsket velkommen med salt og brød, slik tradisjonen foreskriver for venner. Men denne stemningen snudde seg etterhvert som voldsregimet viste sitt virkelige ansikt.

Lenge klarte tyskerne å verve hjelpere blant de forfulgte – til en hel «Vlasov-armé» av krigsfanger og overløpere. Med sin terror hadde Stalin i årene like før Barbarossa nesten hugget hodet av Den røde armé: Mellom februar 1937 og november 1938 henrettet hans hemmelige politi 38 679 hæroffiserer, ifølge nye sovjetiske oppgaver. «Flere generaler og oberster falt som ofre for diktatorens vilkårlighet enn som ofre for hele Den annen verdenskrig», sier Valentin Falin, sovjetisk Tysklandsekspert og sjef for Sentralkomiteéns internasjonale avdeling i Moskva.

Mens krigen pågikk, henrettet Stalin videre. General D.G.

Pavlov, som ledet fronten bak Brest ble avsatt etter en ukes krig og skutt. Den 28. oktober 1941 henrettet Stalin tre generaler som alle etter tur hadde vært sjef for luftvåpenet.

Vinterkulden

Barbarossa – lynkrigen for å erobre Sovjet-Unionen på ni til 16 uker tok slutt 5. desember. Da satte Stalin inn et motstøt med velutrustede sibiriske tropper og drev tyskerne tilbake fra Moskvas forsteder. De var sendt avgårde uten vinterutrustning. Da en rekordkald vinter kom, tok kulden flere tyske liv enn kampene.

Hitler avsatte toppoffiserene og tok selv kommandoen over hæren, men det tyske officerskorpsets tro på en seier var knekket. Russerne var militært sterkere enn Berlin regnet med i overmøt etter seirene i vest. Stalin klarte å flytte krigsproduksjon østover; den overlegne T-34-stridsvognen rullet nå fra samlebåndene.

Ideologikrig

I vest har 40 år med kald krig ofte latt kampene i Sovjet-Union komme i skyggen av det som skjedde på andre krigsskueplasser, og har dekket over ideologiens rolle i den gigantiske tvekampen i øst – spesielt i den første fasen.

Gradvis ble denne rollen dempet; Stalin spilte på nasjonale strenger, kirken fikk arbeide friere, militære hensyn slo sterkere igjennom hos tyskerne som ble presset tilbake.

Men Hitler forble tro mot sin primitive darwinistiske rasetenkning. Da Barbarossas nederlag avtegnet seg ved Moskva, erklærte han at hvis det tyske folk engang ikke lenger skulle være sterkt og offervillig nok til å sette inn sitt eget blod i kampen for sin eksistens, så skal det forgå; bli utryddet av en annen og sterkere makt.

Det siste skjedde ikke – og her ligger den avgjørende forskjell mellom en hensynsløs Hitler som mistet sin virkelige hetskontakt og en nådeløs Stalin som forble realist.

100460